

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Datum: 15. 4. 2013

Projekt: Využití ICT techniky především v uměleckém vzdělávání

Registrační číslo: CZ.1.07/1.5.00/34.1013

Číslo DUM: VY_32_INOVACE_107

Škola: Akademie – VOŠ, Gymn. a SOŠUP Světlá nad Sázavou

Jméno autora: Mgr. Miroslava Pavlíková

Název sady: Český jazyk a literatura pro dvouleté maturitní studium

Název práce: Skladba – určování větných členů, podmět a přísudek (prezentace)

Předmět: Český jazyk a literatura

Ročník: 2.

Studijní obor: 64-41-L/51 Podnikání

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Vzdělávací cíl: Žáci si upevní své znalosti základních pojmů ze skladebního učiva, lépe pochopí stavbu vět a to jim pomůže i ve vlastním vyjadřování, písemném a mluveném.

Pomůcky: Počítač a dataprojektor.

Inovace: Posílení mezipředmětových vztahů, využití multimediální techniky, využití ICT.

Skladba (syntax)

Určování větných členů

Podmět a přísudek

1. Větné členy

Větný člen = nejmenší jednotka větné struktury:

- a) základní – podmět a přísudek,
- b) vedlejší (rozvíjející) - přívlastek, předmět, příslovečné určení, doplněk

Každý větný člen může být:

- holý : *růže voněly*
- rozvitý: *všechny růže krásně voněly*
- několikanásobný: *všechny růže a jirřiny krásně voněly*

2. Postup při určování větných členů

Chlapci z druhého a třetího ročníku se rozhodli uklidit sklad v přízemí budovy.

Postupujeme podle těchto otázek:

1. Je VČ závislý svým tvarem na jiném VČ ve větě?

a) odpověď NE → jde o podmět, nebo přísudek;

- ptáme se otázkou KDO? CO? → podmět

- ptáme se CO DĚLÁ PODMĚT? → přísudek

Př. v úvodní větě – Chlapci se rozhodli

b) odpověď ANO → jde o rozvíjející VČ – viz bod 2

2. Na jakém slovním druhu je daný VČ závislý?

a) na podstatném jménu → přívlastek

Př. z úvodní věty: Chlapci z ročníku, z druhého a třetího ročníku, sklad v přízemí, v přízemí budovy

b) na slovese nebo přídavném jménu – buď předmět, nebo příslovečné určení (viz bod 3)

c) na slovese a jménu zároveň → doplňěk

Př. Dítě se už obulo samo.

3. Pokud je VČ závislý na slovese nebo přídavném jménu, ptáme se:

a) pádovými otázkami (kromě 1. a 5. pádu)

→ předmět

Př. z úvodní věty: rozhodli se uklidit, uklidit sklad

b) nepádovými otázkami → přísluvečné
určení

Př. Včera se rozhodli společně uklidit sklad.

3.1. Podmět (subjekt)

- Označuje původce děje nebo nositele vlastnosti či stavu. Je vyjádřen v 1. pádě, ptáme se na něj tedy kdo? co?; mluvnicky není závislý na žádném větném členu.
- Může být vyjádřen:
 - a) podstatným jménem – *Padá velmi hustý sníh.*
 - b) zájmenem – *Kdo mi to řekne? Nikdo nepřišel.*
 - c) přídavným jménem – *Staří nemají rádi změny.*
 - d) i jinými slovními druhy ve funkci podst. jména -

Hromové hurá se rozlehlo sálem.

Ve škole je zakázáno kouřit.

Konečně se neslo celým zástupem.

- také bývá nevyjádřený (zájmenný podmět se většinou vynechává – poznáme ho ze souvislosti):

Víme to již od rána.

Odevzdaly práci včas.

! x My to víme. Vy tam půjdete. (zdůraznění)

Cvičení:

- ❖ Určete podmět a řekněte, jakým slovním druhem je vyjádřen:

*Na stromech zraje ovoce. Chození mě unavuje. Kdo by si to byl pomyslíl. Ty si to ani nedovedeš představit!
Dnes není včera. Zelená je moje oblíbená barva. Všichni jsme se už těšili na prázdniny. Pomáhat potřebným je ušlechtilé. Vaše rozhodné ne mě překvapilo. Jeden i druhý zapírali. Jeho povinností bylo stát v pozoru.
Divoké kachny, potápky a vlaštovky se chystaly na zimu. Vyprávějte mi o tom. V rozhlase hlásili, že došlo k nehodě. Zástupy lidí se valily ulicemi.*

3.2. Přísudek (predikát)

- vyjadřuje, co dělá podmět; může být:

a) slovesný (vyjádřený určitým slovesným tvarem):

Věřili jsme jí každé slovo. Stůj rovně. Spali bychom raději déle. Nejprve musíte odšroubovat uzávěr.

b) jmenný se sponou (vyjádřený sponovým slovesem a podstatným nebo přídavným jménem):

*Jan Neruda byl básníkem. Bývala s ním šťastná.
Tato skupina bude vyznamenána. Stali se opravdovými hrdiny. Kouření je škodlivé.*

c) jmenný beze spony (vyjádřený pouze podstatným nebo přídavným jménem – typické pro přísloví a hesla):

*Mladost radost. Kniha – nejlepší přítel člověka.
Škola – základ života.*

Cvičení

- ❖ Přísudky slovesné změňte na přísudky jmenné se sponou:

Karel velel prvnímu družstvu. Otce velmi potěšily mé pohlednice z dovolené. Jeho tvář se zachmuřila. Hladina Vltavy se leskla jako zrcadlo. Buňka živočišná se zásadně liší od buňky rostlinné. Její ústa se usmívají, oči se modrají jako pomněnky, vlasy se lesknou jako zlato. Dědeček učil na venkovské škole. Pobyt u moře prospívá i lidem s kožními problémy. Přítelova dcera se opět uzdravila.

Správná řešení:

Cv. s. 8: ovoce (podstatné jméno) – chození (podst. j.) – kdo (zájmeno) – ty (zájmeno) – dnes (příslovce) – zelená (přídavné jméno) – všichni (zájmeno) – pomáhat (sloveso) – ne (částice) – jeden (číslovka) – stát (sloveso) – kachny, potápky a vlaštovky (podst. j.) – vy (zájmeno nevyjádřené) – oni (zájmeno nevyjádřené) – zástupy (podst. j.)

Cv. s. 10: byl učitelem – byl potěšen – byla zachmuřená – byla lesklá – je zásadně odlišná – ústa jsou usměvavá, oči (jsou) jako pomněnky, vlasy (jsou) jako zlato – byl učitelem – je prospěšný – je opět zdravá

Použitá literatura:

1. Melichar, Jiří – Styblík, Vlastimil: Český jazyk. 6. přepracované vydání. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1981.
2. Sochrová, Marie: Český jazyk a literatura (ucelená, přehledná, osvědčená příprava k maturitě a k přijímacím zkouškám na střední a vysoké školy). 1. vydání. Nakladatelství Fragment. Havlíčkův Brod 2007. ISBN 978-80-253-0468-6.

Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA
(www.creativecommons.cz).

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

Všechna neocitovaná autorská díla jsou dílem autora.